

VENDÉGEINK VOLTAK

„AZT SZERETNÉM, HA NEM NAGYON LENNE KÉZZELFOGHATÓ
KÜLÖNBSÉG AZ ÍROTT ÉS A RAJZOLT DOLGOK KÖZÖTT...”

Beszélgetés **OROSZ ISTVÁNNAL**

Hegedűs Vanda: Tudjuk, hogy Ön animációs filmrendező, grafikus és író is egyben. Egyformán fontosak ezek a tevékenységek Önnek, vagy ez időszakonként változó?

Orosz István: Az újságírók nagyon egy húron pendülnek, mert az előbb a televízióból az a szimpatikus riporternő pontosan ugyanezt kérdezte. Most megpróbálok valami mást válaszolni, hogy ne legyek unalmas. Az az igazság, hogy olykor egyformán fontosak, olykor nem. Az ideális az, ha mindig az a fontos az ember számára, amit éppen csinál. Tehát amikor rajzfilmen dolgozom, akkor azt szeretném, hogy a rajzfilm legyen a legfontosabb. Olykor sikerül elém, olykor pedig alig várom, hogy befejezhessem már azt a rajzfilmet, hogy ahhoz a másik fontos dologhoz, a grafikához – vagy valamihez, amit elkezdtem, és folytatni szeretnék –, visszatérhessek.

De ha nem akarom elviccelni a kérdést, azt mondom, hogy ezek között nincs olyan nagy különbség. Tulajdonképpen a rajzfilm is csak egy megmozduló grafika. Amikor írok valamit, akkor nem vagyok olyan messze a filmszínéléstől, mert ahhoz is kell írni, ott is meg kell írni a forgatókönyvet. Vagy amikor rajzoló, gyakran megpróbálok szavakban elképzelni, hogy mi az értelme, mi a jelentése annak, amit lerajzolok, tehát a dolgok valahol nagyon egy húron pendülnek. Amikor írok, igyekszem olyan stílusban írni, ami hasonlít a rajzaimhoz. Egyrészt olyan tárgyakat választok,

amelyeket le is szoktam rajzolni. Például a labirintusokat. Rajzok labirintust, de írtam is olyan novellát, ami labirintusban játszódik, egy félig térbeli labirintusban. Tehát valahol számomra szinte azonosak, nem nagyon teszek különbséget.

H. V. *Van egy plakát, amelyet sokan ismerünk, mert az elmúlt napokban beszélünk róla: KÁDÁR (MA LENNE 100) ÉS A KÖLTÉSZET cím alatt utalás Nagy Gáspár Öröknyár c. versére. Mennyire fontos egy művésznek, hogy a politikát ábrázolja a mai világban?*

O. I. Nem is a művésznek, hanem a világnak fontos a politika. Azt vettem észre, hogy ha olyan rajzot csinálok (vagy bármit, ami egy picit kapcsolatos a politikával), arra valahogy mindenki odafigyel, de ha nincs semmilyen kapcsolata a politikával, akkor meg

egyáltalán nem szúr szemet. Valamikor készítettem egy plakátot – akkor még nem éltek, még ki sem voltak találva, a szüleitek sem biztos, hogy éltek. Abban az időben készült, amikor Magyarországot megszállva tartották az oroszok, én meg kitaláltam, hogy milyen jó lenne, ha ez az orosz hadsereg hazamenne, és erről szól a plakát: Oroszok – *tovarisok, konyec*. Ez nem egy különösebben jó plakát, olyan átlagos plakát, de amiatt, hogy politikáról van benne szó – sőt egy kicsit kényes politikai dologról –, mindenki erről beszélt. Ha ezer évig fogok élni, és egymillió rajzot rajzok még, akkor is ezt az egyet fogják a leghíresebb munkámnak tartani, egyszerűen azért, mert kapcsolatos a politikával. Nem biztos, hogy ez nagyon jó dolog, de mit tudunk ellene tenni? Azért töprenghetünk rajta, hogy valamit kitaláljunk. Nekem nincs ötletem, de azért szoktam időnként közösségbe menni, hátha valaki azt mondja, hogy ezt kellene csinálnom, vagy azt kellene csinálnom...

H. V. *Mikor volt fontosabb ez a fajta ábrázolás, a rendszerváltás előtt vagy után?*

O. I. Nyilván a rendszerváltozás előtt sokkal több pikantériája volt a dolognak, mert akkor, ha az ember politikával foglalkozott – és ez nem teljesen az akkori hivatalos politikai vonalnak felelt meg –, akkor olykor még feddések, büntetések vagy szemöldökráncolások is jártak. Nyilván a későbbi időkben már nem volt olyan veszélyes politikával foglalkozni, de az ember akkor sem úszta meg teljesen.

H. V. *Nos, hogy egy kicsit a versekről is beszéljünk: azt a felfedezést tettem, hogy a versei és a képei között van valami hasonlóság. Nincs bennük „fix pont”. Például a Sarokház – ha egyik szemszögből nézzük, másmilyennek látjuk, mint egy másiktól, s a Valaki című versében is ez tapasztalható.*

O. I. Örülök annak, hogy ezt észrevetted, tulajdonképpen ez az, amire az imént próbáltam célozni, hogy nem nagyon érzek, illetve azt szeretném, ha nem nagyon lenne kézzelfogható különbség az írott és a rajzolt dolgok között. Ha ezt tényleg észrevetted, akkor ezért borzasztóan hálás vagyok. Talán azt is láttad, hogy próbálok olyan verseket írni, ahol magának a versképnek is van jelentősége. Úgynevezett képversek ezek, vagy olyan szempontból kettős jelentésű versek (s ebben hasonlítanak a rajzaimra), hogy többféleképpen lehet olvasni őket. Ha vízszintesen olvasod a

verssorokat, akkor is értelme van, de ha összeolvasod a sorok kezdőbetűit – ezt nevezik görög szóval achrosztikonnak – akkor kijön egy másik jelentés. Az előbb ugye beszéltünk az anamorfózisokról. Ez egy kicsit ugyanilyen archaikus jellegű dolog. Ezekkel a versjátékokkal is akkortájt kezdtek foglalkozni, a legizgalmasabb achrosztikonokat abban az időben írták, többek között például az a Balassi Bálint, akinek az Esztergomba rejtett képét vetítettük. Tehát olyan nagyon sok újdonság nincs a nap alatt. Szeretném ezeket felújítani, kicsit saját képemre formálni...

Sarokház

H. V. *Az Álom az álomban című versébe saját álmát is belefoglalta, vagy az teljesen kitalált dolog?*

O. I. Őszintén szólva nem emlékszem már nagyon pontosan a körülményeire – azt hiszem, ez inkább csak egy formai játék volt, illetve, ha jól emlékszem az *Álom az álomban* egy Poe-idézettel, egy Poe-mottóval kezdődik, tehát tulajdonképpen azt, hogy álmok rakódnak egymásra, és kvázi álmok dobozolódnak egymásba, több költő kipróbálta már. Azt is mondhatnám, hogy ez egy költői közhely, amivel sok mindenki

megpróbálkozott, s én csak Poe-t megidézve szerettem volna ezzel játszani.

Baka Tünde: *Borghesnél megjelenik a szembefordított két tükör képe. Önála viszont ez visszatérő rémálom. Ebben az Álom az álomban című versben is szerepel két szembefordított tükör; sőt, amitől igazán intenzív lesz: hinta libeg közöttük. Van köze ennek a rémálomhoz? Vagy itt a két tükör nem olyan szörnyű, csupán csak segít a fantáziát megindítani, a hullámzást, a dolgok megsokszorozódását előidézni? Azt, hogy „nincs fix pont”, ahogy Vanda mondta.*

O. I. Úgy emlékszem vissza, hogy amikor ezt írtam, olyan rémségesen szörnyű állapotban nem voltam, hogy rémálom legyen. Valószínűleg én inkább nem... Ha már valamiféle művészeti előkép volt benne, nem irodalmi, hanem inkább képzőművészeti. Elég sokat foglalkoztam a tükrök szerepével a képzőművészetben, legelsősorban Velázqueznek a *Las meninas* (Az udvarhölgyek) című képével meg Van Eycknek az *Arnolfini házaspár* című képével, ahol mindenütt a tér hátsó felében elhelyezett tükör, s a tükörben szemből és hátulról megjelenő dolgok adják a látványt. A *Las meninas*-ban olyan területekre lehet a tükör segítségével belátni, ahová amúgy nem lehetne a képen. Tehát ilyen ügyekre asszociálhattam én, amikor az egymással szembefordított tükrökről írtam azt a verset.

B. T. *Tudok akkor egy képet javasolni: a szekszárdi Babits-házban van egy nagyon nagy paraván, amelynek az az érdekessége, hogy a hátulján lévő képeket a látogatók csak egy bizonyos pontból, tükörből láthatják. Tükörfal előtt áll.*

O. I. Megnézem egyszer, köszönöm szépen.

H. V. *Úgy hallottuk, hogy sokat utazik. Változtatott ez a művei témáin, vagy más szemszögből nézte ezek után a dolgokat?*

O. I. Igen, de azt azért nem lehet olyan nagyon pontosan tudni, hogy egy utazás vagy egy csavargás mennyire változtatja meg az ember látásmódját. Az biztosan igaz – és azt mindig szerettem –, hogy

az utazásoknak a közvetlenebb lecsapódása nem a rajzolás, nem a képzőművészet, hanem inkább az írás. Útközben sokkal többet foglalkoztam írással, akár verssel, akár naplójegyzetekkel. A rajzolás valahogy lassabban érik meg, később csapódik le, ha egyáltalán.

Nem biztos, hogy mindig pontosan utána lehet keresni, mert azt hiszem, én egy kicsit áttételesebb vagyok... Az impresszionista festők voltak olyanok, hogy elutaztak valahova, s akkor ami ott megjelent, azt rögtön első szándékból lefestették. Velem ez nagyon régen fordult elő.

H. V. *Úgy tudjuk, hogy nagyon elfoglalt ember, de mégis szakított ránk időt. Minek köszönhető ez?*

O. I. Egyrészt csupa jót hallottam erről a zseniális társaságról, és kíváncsivá váltam, meg két nagyszerű ember, Tünde és Andi szóltak, hogy jöjjenek el ide. Jöttem, és nem bántam meg.

Ferencz Attila(?): *Azt a fából készült „3D-s” képet mennyi idő alatt lehet megcsinálni?*

O. I. Filmen láttátok? Az nem 3D-s igazából, csak annak látszik. Ott csalás van, ugyanis a fából készült kép úgy készült, hogy én lerajzoltam, kiválogattam a fákat, s utána megkértem egy asztalos barátomat, hogy készítse el nekem. Abból most már van több, mint tíz darab. A legelsőt még megcsináltam én, fűrészelttem meg kalapáltam, meg szögelttem, meg ragasztottam, de aztán a többit valaki más csinálta. Az első, az nem olyan nagyon hosszú idő... Nehezebb dolog papíron kitalálni, mi hogy álljon össze, aztán amikor már csinálja az ember..., szerintem már meg lehet csinálni egy délelőtt alatt.

Szabó Péter: *Ön egyszerűen elhatározta, hogy jó lenne valamit készíteni, vagy pedig valami megihlette: egy hely, egy tárgy vagy bármi, amiről beugrott Önnek, hogy egy ilyen tárgyat készítsen?*

O. I. Az az igazság, hogy ennek elég sok előzménye volt. Majdnem mindegyik megvan, megvolt már nekem, vagy ilyesmiket csináltam rajzban. Volt már egy hosszú sorozatom, és elég profánul kezdődött, hogy ilyen fatárgyakat csináljak. Nálunk ugyanis két-három éve volt egy tetőcsere a házon, és ezek a lécek, amelyekből összeraktam, cseréptartó tetőlécek. Néhány darab tele szögekkel felszabadult. A fele fenn maradt a padláson, a másik fele meg kikerült az udvarra. Ami kikerült az udvarra, és egy-két telet végigélt, az szépen megfeketedett, ami meg fenn maradt a padláson, az megbarnult. És ehhez már csak kellett vennem néhány friss, majdnem fehér tetőlécet, és a háromféle színükből lehetett úgy összekalapálni a dolgokat, hogy ez a térhatás kijöjjön. Ez véletlen volt, illetve az nem véletlen, hogy tetőcsere volt nálunk, hanem az véletlen, hogy megmaradtak ezek a fák...

Sz. P. *... s ilyen egyszerű dologból is lehet művészet.*

O. I. Tulajdonképpen lehet. Hallottad már azt a kifejezést, hogy Op-Art? Ez az ötvenes évek végén, a hatvanas években, Amerikában kialakult művészeti ág volt, az akkor készült, tulajdonképpen szemetekből, konzervdobozokból, rossz autógumikból összeeszkábált dolgok. Akkor majdnem hogy a szemétre valók voltak, most meg milliókat fizetnek érte a múzeumok. Tehát a nem nagyon értékes dolgokból is össze lehet rakni ...

Orosz Andrea: *Vagy hogy egy még egyszerűbb dolgot mondjunk, volt egy Joseph Beuys nevű alkotó, aki néhány kiló disznósírt állított ki a kiállítóteremben, és a takarítónők néhányszor eltakarították, mielőtt felvilágosították őket. Úgy hogy furcsa dolog a művészet.*

B. T. *Tolnai Ottó interjúregényének az a címe, hogy Költő disznósírból. Ez erre rímel.*

O. I. Igen, bár ebben a dologban lehet még más utalás is, ugyanis 1952-ben talán, amikor a Magyarországot akkor irányító kommunista párt főtitkára egy bizonyos Rákosi Mátyás nevű férfi volt, a nép mindenféle nagyon nagy felajánlást tett a hatvanadik születésnapjára. Akkor fordult elő, hogy a kirakatokban különféle anyagokból, például disznósírból is megcsinálták a portréját, hogy ezzel is jelezzék a határtalan tiszteletüket.

H. V. *Gyermekként is úgy tervezte, hogy ezzel fog foglalkozni? Akkor is ilyen művészlélek volt?*

O. I. Az az igazság, hogy gimnazista koromban legjobban a színjátszással szerettem foglalkozni. Tulajdonképpen az irodalom jobban érdekelt, mint a rajzolás, csak valahogy akkor olyan volt a világ, hogy úgy tűnt nekem, nem mehetnék olyan egyetemre, ahol irodalommal foglalkozhatnék. De volt az a külvárosi, nem nagyon ismert főiskola, az Iparművészeti, gondoltam, azt megkockáztathatom, mert oda mindenkit fel szoktak venni, oda felvesznek politikai háttértől függetlenül is embereket. Azért mentem oda, azon belül arra az úgynevezett tipográfika szakra, mert ott illusztrálással, színházplakátokkal, ilyesmikkel lehetett foglalkozni, tehát olyan ügyekkel, amelyek kapcsolatosak az irodalommal, hogy ne nagyon távolodjam el tőle.

Sz. P. *Tulajdonképpen akkor egy kisvárosi gyerekből, bárkiből lehet nagy ember? Illetve nem bárkiből, hanem akinek önbizalma és szorgalma van?*

O. I. Egyrészt, meg szerencse is kell a dologhoz. Az, hogy az ember kivel találkozik, kivel ismerkedik össze, mikor, milyen szituációba kerül ... persze, hogy mindenkiből lehet bármi, én mondjuk szerettem volna futballista lenni, – nem lettem.

B. T. *Akkor azért vannak a filmekben focilabdák; itt-ott felbukkannak.*

O. I. Felbukkannak. Nem minden filmemben, de a *Vigyázat, lépcső!*-ben igen.

B. T. *S az a kisfiú...*

O. I. Az a kisfiú egy kicsit én vagyok.

B. T. *A Labirintusokban is nyilvánvaló, A kertben is, ...*

O. I. Az is persze. Poe kapcsán már utaltunk arra, hogy ha az ember nem nagyon akarja, hogy róla szóljon a dolog, akkor is róla szól.

B. T. *De például a Labirintusokban a zárójelenetben – ha zárójelenetnek hívják –, amikor mennek föl a csillagokhoz, ott perspektívát kap, s akkor már mindenkire vonatkozik.*

O. I. Mindenkire vonatkozik, de ugyanakkor az alkotó valahol mindenki is.

B. T. *Azért érdekes ez, mert az irodalomban van egy fogalom, a maszk fogalma. Főleg manapság divatos az, hogy a költő nem a maga saját nevében beszél, hanem maszkot tesz fel. Ez a maszk segít neki behozni egy csomó háttérjelentést, tehát ha például Zrínyi maszkját veszi fel, akkor az egész kort odaképzeltük meg sok más dolgot, A képzőművészetben hogy van ez? Amikor először láttam a*

Rejtett arcokat, akkor arra gondoltam, hogy ezek esetleg a Ön maszkjai. De nem feltétlenül kell maszk, ugye?

O. I. Egy picit mindenféleképpen maszk. Azt gondolom, hogy amikor az ember magáról beszél, akkor nagyon zárkózott, de ha egy maszkot tesz az arca elé, akkor őszintébb. Jóval őszintébb, mert akkor azt gondolja, hogy már nem magáról beszél, holott mindenki tudja, hogy az ember mindig mindent magáról mond.

B. T. Ezt Baka István úgy fejezte ki egy interjúban, hogy „Akkor vagyok a legszemélyesebb, ha álarcot veszek föl.” Akkor van köze a Rejtett arcoknak a maszkhoz...

O. I. Igen. Érdekes kérdés a maszk. Valószínűleg valamennyien próbáltatok már úgy elbújni, hogy egy maszkot vagy egy álarcot föltesztek. Egyszer voltam egy álarcosbálban. Sikerült úgy megérkezni, hogy mielőtt beléptem volna a terembe, feltettem már a maszkot, így nagyon hosszú ideig nem jöttek rá, hogy ki van az álarc mögött. Borzasztóan furcsa érzés: odamész a legjobb barátodhoz, beszélgetsz vele – persze próbálsz elváltoztatott hangon beszélgetni –, és egy idő után, amikor az olyan bizalmatlanul válaszolgat – holott a legjobb barátod, de hát nem ismer meg – kiderül, hogy a saját személyiséged is kezd megváltozni ezáltal, mert próbálsz tartani a rejtettséged, ugyanakkor próbálsz jeleket adni, hogy mégis te vagy az, vegye már észre, s egy nagyon furcsa állapot jön létre. Érdemes néha kipróbálni. Csak aztán nem úgy maradni.

Rotkainé Pászti Livia: Mik a további tervei?

O. I. Vannak olyan félig elkezdett munkák, amelyeket illene befejeznem. Sok-sok rajz tervem van, melyeket szeretnék befejezni, van egy animációs film is, ráadásul ez a bonyolultabb, mert hogy leüljek rajzolni vagy leüljek valamit megírni, abban csak az időhiány gátol. Az animációs film egy kicsit komplikáltabb, mert ahhoz egy csomó pénz kell, pályázol, de mindig kevesebbet kapsz, mint amennyiből egy filmet meg lehet csinálni, – ami nem biztos, hogy mindig baj, mert gyakran a szükség egy kicsit tömöríti a formákat, s ez olykor jót tesz a filmeknek.

Az utazgatás... Én tanár vagyok amellet, hogy jövök-megyek, ami azt jelenti, hogy szeptembertől beindul egy picit rendszeresebb élet, de nem olyan nagyon tragikus. A soproni egyetemen tanítok, ahol általában egy héten csak két napot kell ott lennem. Mellette viszonylag szabad vagyok, meg még ezt a két napot is olykor-olykor el tudom rendezni – egy-két hét szünet nagyon fontos, hogy valahova eljussak. Ráadásul, ha az egyetememet is tudom képviselni, akkor el tudok „szökni” onnan. Mégis ez egy rendszerességet ad. Tehát, ha elcsavargok, akkor inkább nyaranta tudok vagy telente, amikor nincs iskola. Most éppen Mexikóból jöttem haza, úgy hogy most igazából nem is szívesen mennék el, mert illene egy kicsit az asztalnál ülnöm és dolgoznom. Apróságok vannak, de olyan nagy, távoli utazás most nincs. Valamikor ősszel el kell mennem Moszkvába, ahol lesz valami kiállításféleségem.

R. P. L. Sokfelé járt. Melyik az a hely, ahová még biztosan vissza akar menni, mert valami miatt megfogta?

O. I. Ha azt kérdeznék, hogy hová szeretnék legjobban elmenni, valószínűleg Itáliát választanám. Sokszor jártam Itáliában, de például nem voltam soha Urbinóban, ahol Federico Montefeltro herceg élt, és ott dolgozott Piero della Francesca. Valahogy úgy képzelem, hogy ez szép hely lehet.

B. T. Ő volt az a félarcú herceg, akit mindig csak profílból lehetett festeni?

O. I. Igen, ő volt. Egy szerencsétlen ember, akinek valahogy lecsapták a fél fejét, de utána óriási mecénása lett a képzőművészeteknek. Az az igazság, ha jó könyvet olvas róla az ember, akkor kiderül, hogy nagyszerű, zseniális ember volt, aki élt-halt a művészetek pártolásáért, ha rossz könyvet, akkor kiderül, hogy álnok gazember volt, aki azon törte a fejét, hogy hogy lehetne a többi

városállam vezetőjét meggyilkolni, s elfoglalni azokat az államokat. Ezek a reneszánsz férfiak eléggé kétarcúak voltak – ő speciálisan, mert csak az egyik fele volt meg az arcának.

Korsós Gergő: *Munka vagy kikapcsolódás céljából szokott inkább utazni?*

O. I. Majdnem mindig munka. Munka, de oda, Olaszországba szívesen mennék el kikapcsolódás-ügyben.

B. T. *A blogokat nézegetve azt tapasztaltam, hogy munkaügyben megy, de egészen más dolgokat is megfigyel, és meg is fogalmazza a látott dolgokkal kapcsolatos asszociációit. Sőt, itt előtérbe kerül a humor.*

O. I. Ha már elutazik az ember valahova, nyilván nem csak a munkaügyeit intézi.

B. T. *Nagyon tetszett a moszkvai Megváltó Krisztus Székesegyházban a kék otthonkában lévő 'zsensina' (magyarul = asszony) megfigyelése, aki úgy takarít, hogy híz három mozdulatot a felmosóruhával, majd odaér egy ikonhoz, amely előtt keresztet kell vetnie, tehát megáll, keresztet vet...*

O. I. és meg kell csókolnia...

B. T. ... és megint három mozdulat, és így tovább. Megjegyezte, hogy „nem éppen sztahanovista tempó”...

Ki fordította a kozák Szirkó Atamánnak és katonáinak a levelét a török szultánhoz? Magyarul, ékes, gyönyörű, mai magyarsággal...

O. I. Én fordítottam, de azért az nagyon áttételes fordítás, mert nem tudok kozácul – oroszul se nagyon. Csináltam a Google fordítóval egy nyersfordítást, meg ismertem Apollinaire-ét. Apollinaire készített arra egy remek változatot, de az sem fordítás volt, hanem egy Apollinaire-átköltés.

Egy másik vers, amelyet most fordítok Alekszander Bogdanov verse, aki sakkjátékos és nagyszerű tudós volt. A vers arról szól, hogy egy marslakó leszáll a Földre, összetörik az űrhajója, így végleg itt kell maradnia ezen a szörnyű bolygón. Most ezzel a Bogdanovval foglalkozom mint irodalommal. A sakkozós filmet megnéztétek?

O. A. *Kicsit nehéznek tartottuk gyerekek számára, de a politika és a történelemhamisítás apropója miatt jó lenne, ha beszélne róla egy keveset.*

O. I. Csináltam nem olyan régen egy animációs filmet, amely tulajdonképpen csak egy sakkparti rekonstruálása volt. A Szovjetunió megalapítója, Lenin sakkozott ezzel a Bogdanov nevű pasassal, a tudóssal. Ezt a partit rekonstruáltam egy sakkjátszmában. Ehhez tartozott egy híres fénykép. Régen szokásban volt, hogy amikor kiderült, valaki politikai okok miatt nemkívánatos ember, akkor azt eltüntették a színről fizikailag is – ami még csak hagyján –, de még a fényképekről is leretusálták. Egy ilyen fényképről is szól a film, ahol egyre inkább fogynak a nézők Bogdanov és Lenin körül, akik ezt a sakkjátszmát játsszák. És végül Bogdanov nyert. A film különben elég unalmas. Annak érdekes, aki jól tud sakkozni, tehát követni tudja a lépéseket, és örülni tud egy szép fordulathoz a táblán.

Ki tud sakkozni a társaságból? 1-2-3-4-5-6-7... remek. Ki az, aki nagyon tud? Ki az, aki például sakkegyesületben játszik?

Sz. P. *Van egy barátom, aki játszik.*

O. I. Milyen játékokat szerettek játszani?

Gyerekek: *Focit, kézilabdát, kosárlabdát, színjátszást. Én úszni járok...*

O. I. *Ebben a tóban úsztál már?*

X Y. *Igen, ma voltunk.*

O. I. *Mély ez a tó?*

Sz. P. *Nem nagyon, de hirtelen mélyül.*

B. T. *Elszaladt az idő. Úgy tudom, vendégünk 9 órakor indulni szeretne, mert hosszú út áll előtte. Egyszer talán még úgy hozza a sors, hogy találkoztok, és folytatjátok, ahol most abbahagyjátok. Mindenki nevében megköszönjük ezt a nagyon szép estét. (Vastaps)*

O. I. *Én is köszönöm. Ezt a fantasztikus újságot hol tudom majd elérni?*

H. V. *Elküldjük, ha készen lesz.*